

КУРСАНТИ

Сортово-насіннєве управління Цукротресту (до 1922 року – Головцукор) об'єднувало 14 дослідних станцій, враховуючи і Миронівську. Там створювались і розмножувались сорти не лише цукрових буряків, а й інших с/г культур. Оскільки на станціях не вистачало фахівців, то у 1920 році СНУ організувало двоохрічні Вищі селекційно-насіннєві курси (ВСНК). На курсах читали лекції відомі вітчизняні вчені і навіть професори-іноземці. Серед лекторів можна зустріти імена тих науковців, які невдовзі створять кістяк високопрофесійного педагогічного колективу Маслівського Інституту селекції і насінництва ім. К.А. Тімірязєва. Зокрема, це професори В.В. Колкунов та Д.К. Ларіонов а також науковці Б.А. Паншин, І.М. Єремєєв, В.Ф. Мурашка.

Самих же курсантів нараховувалось 68 чоловік. У їхньому переліку можна зустріти прізвища, які потім назавжди увійдуть в історію вітчизняної аграрної науки. Серед них майбутній генетик і селекціонер Лука Пимонович Максимчук (Одеський Всесоюзний селекційно-генетичний інститут) та науковці Данило Федорович Литовкін і Григорій Іванович Чухрай (Миронівська дослідно-селекційна станція). До речі, вчився на курсах і душитель радянської генетики Трохим Лисенко, звісно тоді ще нікому не відомий. Хоч десь там на горизонті уже майоріли перед ним і звання академіка, і вісім орденів Леніна, і три Сталінські премії. Як не гірко, але саме ці курси якраз і стали трампліном для його карколомного кар'єрного стрибка.

А от під номером 43 у списку курсантів ВСНК стоїть прізвище Йосипа Падалки. Між іншим, завдячуючи цим спискам вдалось з'ясувати, що був він не Іваном Йосиповичем, як до того вважалось, а Йосипом Стефановичем. А його польське прізвище Падалко трансформувалось у наше Падалка. Народився Йосип Стефанович у 1895 році. Спочатку закінчив вищу с/г школу. Працював на якійсь із чотирнадцяти станцій, котрі входили у мережу СНУ Цукротресту. Саме тому і потрапив на курси. У цей же час паралельно навчався на агрономічному факультеті Київського політехнічного інституту. Отже здобував відразу дві вищі освіти.

Навчання на курсах було дуже нелегким у всіх відношеннях. Про це свідчать архівні документи. Наприклад, лист голови СНУ товариша А.К. Запорожця в колегію Головцукру із проханням забронювати одяг для курсантів «в готовом виде, в не готовом или даже в виде материала...». Або ж списки курсантів на отримання цукру, списки на отримання крупи, списки на отримання дров. І найголовніше – списки на отримання стипендії. Цікавим у цьому відношенні є лист голови ВСНК В.П. Біммана у Цукротрест із проханням оплатити лекції професора Р.М. Оржицького 10 фунтами цукру. І так далі, і тому подібне. А у одному із протоколів численних засідань правління СНК є і такий запис: «Было заслушано ходатайство курсанта Вернера о предоставлении ему из общежития во временное пользование одной кровати с тюфяком и двух простынь. Постановили: в ходатайстве отказать». Але іронія тут ні до чого: в країні тільки-тільки закінчилась громадянська війна. Тим не менш сама навчальна справа велась на ВСНК дуже серйозно. Курси були поділені на два семестри. Влітку - практика. Взимку – іспити і захист дипломних проектів, на основі самостійно проведеної науково-дослідної роботи.

Нема сумніву у тому, що Йосип Падалка захистив свій диплом успішно. Оскільки він отримував стипендію від Цукротресту, то тепер мав відпрацювати у цукровій промисловості 3-5 років. Так було чи інакше, дізнатись уже не можливо, однак відомо, що у 30-х роках Йосип Стефанович уже працював у Маслівці і завідував колгоспною сортово-насіннєвою дільницею. Його дружина, Марія Федорівна, філолог за фахом, викладала у Маслівській семирічній школі. Там же навчався і їхній син, Ігор, імовірно 1924 року народження.

За постановою Київського облвиконкому Маслівський колгосп крім рільництва та м'ясо-молочної галузі господарства спеціалізувався і на виробництві сортового

насіння. У 1937 році сортовим насінням тут було засіяно 540 га ріллі, а колгоспам Київщини продано 784 ц еліти. По суті у Маслівці діяла насіннева станція, де паралельно велась і селекційна робота. Її результатом стали два сорти пшениці і один ячменю, але війна перешкодила Йосипу Падалці їх районувати.

На фронт його не мобілізували. І скоріш усього не тільки тому, що мав уже 46 років. Йосип Стефанович евакуював колгоспну худобу за Дніпро і повернувся у село, тобто залишився в окупації. А вона, крім усього іншого, обернулася ще й примусовими роботами в громгоспі та примусовими наборами до Німеччини.

Із спогадів маслівчанки Причепи (Пашенко) Ніни Степанівни: «Перед першим набором я спеціально обпекла руку отруйним зіллям. Рука загнилась. Почалось зараження. Фельдшер із Шандри на прізвище Глущенко сказав, що прийдеться відрізати руку. Але він її таки вилікував. Другий набір я пересиділа в очереті. А коли почався третій, то лягла в Богуславську лікарню на операцію, буцімто із гострим апендицитом. Тамтешній лікар багато врятував військовополонених. Рятував і тих, хто не хотів їхати до Німеччини. А коли я повернулася із Богуслава, то зустріла свою вчительку, Марію Федорівну. Вона порадила мені подавати заяву у с/г школу, тобто у колишній технікум. Туди, мовляв, можна буде набрати 250 чоловік, і вони врятовуються. Я так і зробила».

Окупаційна влада перетворила будівлю Маслівської семирічки спочатку у ковбасний цех, а потім у конюшню. А восени 1942 року окупанти відкрили загальноосвітню школу у приміщенні Маслівського с/г технікуму. Але матері не пустили туди дітей. Тоді було вирішено відкрити тут с/г школу, а по суті курси. Її слухачі у літні місяці мали тільки працювати, а у зимові навчатись. Та при потребі виходити на роботу і взимку. На курси, які очолив Йосип Падалка, було зібрано колишніх студентів технікуму. Та вони бойкотували заняття. Тоді Йосип Падалка пішов на перемовини із окупаційною владою, добиваючись звільнення слухачів школи від набору до Німеччини. І такий дозвіл було отримано у жовтні 1942 року. Відтепер тут можна було уникнути примусового вивозу в рейх. Ще одним місцем, де могла переховуватись молодь згодом стане Миронівська селекційна станція.

Йосип Падалка, згідно вступних іспитів, приймав на навчання усіх, хто мав хоч якийсь документ про освіту, при цьому колишніх першокурсників технікуму зараховували без вступних іспитів. А також тих, хто навчався у іншій фаховій школі або ж устиг закінчити із відмінними оцінками 7 чи 9 класів. Загалом, брали усіх, аби тільки принесли хоч якісь документи. А без документів зараховували умовно. Таким чином, у школі з'явилось близько 156 чоловік. Хоч постійно відвідувала заняття лиш третина курсантів. Серед зарахованих були навіть студенти із Київських та Черкаських вишів.

Слухачем маслівської фахової с/г школи став і двадцятирічний Микола Минович Моргун із Салова, один із організаторів підпільного «Комітету № 8». У березні 1943 року він був закатований білоцерківським гестапо. Відвідував школу Йосипа Падалки і маслівчанин Роман Романович Мороз. До війни він устиг закінчити семирічку. Захоплювався радіотехнікою, тож змайстрував радіоприймача і в лузі приймав повідомлення Радінформбюро. За це і поплатився життям у свої дев'ятнадцять літ. Маслівчанин Микола Гаврилович Севериненко до війни навчався на першому курсі Маслівського технікуму, а у період окупації став курсантом с/г школи Йосипа Падалки. Після визволення зразу ж пішов на фронт і через рік загинув у Будапешті. У маслівській с/г школі знайде притулок і сімнадцятирічний Антон Корнійович Воцан із села Копіювате на Канівщині. Після визволення він піде на фронт і воюватиме у 3-й Гвардійській повітрянодесантній армії. Буде нагороджений орденом Слави III ступеня. По війні завідуватиме учбовим господарством Маслівського с/г технікуму. Врятована маслівською с/г школою миронівчанка Олена Луківна Слива стане педагогом і все життя викладатиме

природничі дисципліни. А володарка класичного сопрано Лідія Степанівна Пашенко спочатку вчитиметься у Києві і таки справді на співачку. Та життєві обставини змусять її вибрати іншу професію: вона стане агрономом. У 1946 році, у Києві, Ліда випадково зустріне Марію Падалку і ледве впізнає її. Завжди інтелігентна, зі смаком вдягнена Марія Федорівна тепер мала вигляд жебрачки. Очевидно її ніде не брали на роботу. Розказати про те, що трапилось із Йосипом Стефановичем вона не захотіла чи не змогла.

Тільки у 2013 році, після виходу у світ книги «Щоб пам'ять у серцях жила», присвяченої історії Маслівського аграрного закладу, відгукнулась одна із колишніх слухачок с/г школи Йосипа Падалки, Галина Василівна Сметана. У 1943 році юна Галина стала свідком арешту Йосипа Стефановича. Вона бачила, як його витягли із хати босого, в одній спідній білизні, а на шиї зашморгнули залізний ланцюг. Що було далі, ніхто не знає, бо в архівних документах зберігся тільки один невеличкий запис, який стверджує, що Йосип Стефанович Падалка був розстріляний восени 1943 року. За переказами він загинув разом із сином, Ігорем. Варто зазначити, що їхній арешт збігся із ув'язненням Володимира Новицького, керівника підпільної групи, яка діяла на цукровому заводі. Офіційно група вважалась Миронівським підпільним райкомом партії, хоч насправді усі в ній були безпартійними, навіть її керівник. Дивом уникнув арешту тільки один із організаторів Корсунь-Шевченківського підпілля («Комітет 103») Оксентій Хоменко, який переховувався у Маслівці. Очевидно його попередили, тому він устиг перебратись у партизанський загін Кирила Солодченка.

Відомо, що діяльність «Комітету 103» поширювалась і на Миронівщину. Одним із тих ланцюжків котрі зв'язували ці дві підпільні організації і міг бути Йосип Падалка. Тож отой залізний ланцюг на його шиї став своєрідним символом народної непокори. Але мало хто знає, що відразу ж після визволення відповідні слідчі органи визнали діяльність Миронівського підпільного райкому партії недостатньою, практично засудили її. Миронівське підпілля було реабілітовано тільки через 20 років. Але імені Йосипа Падалки серед реабілітованих немає. Про нього просто забули, або ж таки дійсно не пробачили «недостатню підпільну діяльність». Марія Падалка, котра змогла уникнути арешту гестапо, але після визволення не уникла допитів СМЕРШу, змушена була поневірятись і мовчати.

Історія загибелі Йосипа Падалки має ще одну темну сторону, так би мовити службову. Після реорганізації Маслівського Інституту селекції і насінництва ім. К.А. Тімірязєва у Маслівський с/г технікум практично всі викладачі, котрі мали вищі академічні звання, покинули його. Але дехто все-таки залишився, зокрема доцент Х.Л. Шевель. У 1942-43 роках доцент Шевель стає заступником Йосипа Падалки у с/г школі. Але чому не її директором? Посада є посадою за будь-якої влади. Тож коли село визволили, цей чоловік відразу ж сам себе призначив на таке, як видно давно омріяне місце очільника закладу. Хай і зруйнованого війною. І що парадоксально, навіть не потрапив у поле зору органів безпеки. Втім, все це тільки здогадки. Та як свідчать документальні записи у дійсно призначеного Наркоматом Землеробства директора технікуму Максима Даниловича Паламарчука були дуже складні стосунки із своїм заступником із навчальної роботи, тобто із товаришем Шевелем.

Що ж до Йосипа Стефановича Падалки, колишнього курсанта ВСНК, то героєм його ніхто ніколи так і не назвав. Хіба що крім вище згаданої книги. Тож світла пам'ять усім невідомим та забутим героям. Якщо у нас така пам'ять ще є...

У роботі над матеріалом автором використаний збірник документів «Сорто-насіннєве управління Цукротресту» /М.В. Присяжнюк, редакція В.А. Вергунова, К, ДНСБ НААН, 2011